

MĂNĂSTIREA LUI ȘTEFU DIN FOCȘANI¹

Nicu Ivan

Biserica cu parohia Sf. Nicolae Vechi este monument istoric din zona muntenească a municipiului Focșani, chiar lângă fostul hotar, plasată pe una din arterele principale ale orașului, strada Cotești nr.1, care stradă, pe vremuri, se numea Strada Sf. Nicolae Vechi. Ctitorită și zidită de Ștefan, căpitan de cazaci, boier mare cu proprietăți multe, om politic cu atribuțiuni administrative, militare și de justiție, iar soția Calița, nepoata lui Constantin Voievod, domnul Moldovei. Biserică cu un ansamblu de chilii și alte acareturi cu clopotniță înaltă, toate zidite între anii 1696 – 1700 după incendiul care distrusese în anul 1695 biserica de lemn, tot cu hramul Sf. Nicolae.

Bisericii i se zice Veche spre deosebire de vecina sa, biserica Sf. Nicolae-Nou, zidită cu 32 de ani mai târziu. Ștefan și Calița au construit biserica lor pe temelie de piatră, cu ziduri masive, pe terenul din zestrea soției destinată să fie mănăstire de călugări. A fost măreț concepută și împlinită și „...isprăvind-o am împodobit-o pe dinlăuntru zugrăvită peste tot, cu candelile de argint, cu icoane, cu policandre două, trei cădelnițe de argint, cu evanghelie ferecată, cu toate cărțile bisericesti, cu opt perechi de odăjdii, cu sfeșnice, patru mari, patru mici, pe din afară cu zid pe împrejur și cu chilii în ziduri. Clopotnița cu 3 clopote,

---

¹diminutivul de la Ștefan era Ștefu

*două mici și unul mare...*². Din tot ce arată ctitorul aici nu s-a păstrat nimic, dar absolut nimic. În vremea ctitorului nostru, înălțarea unei biserici, nu era numai un act de pietate, ci și unul în care ctitorul își afirma poziția în societatea în care trăia, așa cum suntem ispitiți să apreciem și despre Ștefu. Însemnătatea ansamblului cu multitudinea construcțiilor, înzestrarea care te uimește după arătările testamentului, apoi avuțiile acordate, toate împreună vedeau puterea, bogățiile de care dispunea și mărinimia, sporindu-i prestigiul față de contemporani.

1. Moșia Focșani la hotar, care este zidită mănăstirea, al doilea prefăcută de noi, cu toate cele trebuincioase, afară de cele ce s-au câștigat de la nord și de neamurile noastre, afară de ce am dăruit la mănăstirea Râmnicu cu voie fără voie de am împlinit voia Domnească și am potolit Zavistia.

2. Lămotești opt sute stânjeni lângă hotarul Moldovei la Munteni.

3. Moșia Ciorăștii șase sute.

4. Moșia Giorăști la Moldova lângă hotarul cu moară pe dânsa.

5. Moșia Dălhăuții treizeci pogoane vie și cu pădure pe dânsa.

6. Moșia Buda.

7. Moșia Amara cu baltă de pește pe dânsa.

8. Moșia Orzănești.

Despre cele donate la mănăstirea Râmnic ctitorul n-arată, dar ne dăm seama că stingerea lăcomiei fanariote n-a fost ușoară.

Ctitorul nostru, Ștefan căpitan de cazaci este mare donator și bisericii episcopale din Buzău, fapt pentru care este ctitor și la această Catedrală lângă Matei Vodă Basarab. Chipul său este pictat în pronaos, pe peretele de vest, în stânga.

În anul 1787 biserica și starea ansamblului mănăstiresc se aflau în degradare generală pentru care urmașii ctitorului au încredințat

---

² D. F. Caian, **Istoricul Orașului Focșani. Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I de ...**, Anexe. Documente pentru istoria orașului Focșani, doc. nr. XXIX, Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p.85-86

arhimandritului Irimia de la mănăstirea Râmnicu Sărat „...șase sute de lei ca să învelească mănăstirea din Focșani, Sf. Nicolae și să dreagă casele fiindcă era pustii și biserica dezvelită și pustie...”³

Dar arhimandritul n-a făcut nimic și mănăstirea a rămas nereparată.

Peste 76 de ani, adică în anul 1863, după pierderea celor șase sute de lei destinați reparațiilor mănăstirii și chiliilor, citim în Calendarul antic „... că această biserică se află în cea mai proastă stare, destul să arăt, că deasupra ei a crescut iarba și pe o coloană un arbore mare...”⁴ Deci aceasta este situația după 9 ani de la incendiul din anul 1854, când violentul și nimicitorul pârjol a distrus toată partea târgului muntenesc și este cauza care a ras întreg ansamblul mănăstiresc, zidurile exterioare și clopotnița, afară de zidurile masive ale bisericii.

Al doilea ctitor, marele restaurator, preotul Oprea

În anii următori, Episcopia a declarat jalnicul lăcaș să fie biserică de mir numind aici un vrednic slujitor în persoana preotului Oprea Ionescu care s-a străduit să înnoiască ruinatele ziduri ale bisericii, dar foarte solide, să o readucă în stare normală și învelind sfântul lăcaș cu toată seriozitatea. De asemenea, tot acum, preotul Oprea Ionescu construiește turla mare deasupra naosului care în interior mărește edificiul lărgind considerabil spațiul de aerisire, rezonanță și lumină. În exterior dă bisericii înfățișarea bizantină a construcțiilor cultului creștin ortodox. La intrare, ca o desăvârșire absolută și utilă adaugă un pridvor larg de mare importanță din toate punctele de vedere că folosește bisericii în sine și tuturor persoanelor care intră în sfântul lăcaș. Este cel mai larg pridvor comparativ cu toate pridvoarele bisericilor existente în prezent la Focșani. Deasupra pridvorului, turla mică adăpostește

---

³ **Ibidem**, p.8

⁴ preotul Gr. Musceleanu (vezi D.F. Caian, **op.cit.**, p.86)

clopotele. Ambele adaosuri schimbă total în bine și practic înfățișarea vechii ctitorii a lui Ștefan și Calița, soția lui.

Preocuparea celui de-al doilea ctitor s-a îndreptat și spre achiziționarea odoarelor bisericești care cu timpul, în cea mai mare parte s-au risipit, dar ni se mai păstrează din acea perioadă policandrul mare din bronz cu inscripția: „*acest policandru este făcut ânu memoria reposatului Constandinu Sândulescu ce a încetat din viață ânu anul 1872 Martie 24, de familia sa Elena și fiul său Tachi Sândulescu*” De asemenea, tot din bronz, două sfeșnice cu înălțimea de 1,10 m din anul 1879, precum, după părerea mea, tot din acest timp încă cinci sfeșnice cam tot de aceeași înălțime, lucru și metal, precum și două sfeșnice împărătești de proporții mari.

După terminarea reparațiilor capitale, înzestrător și harnic ostenitor își continuă opera de slujitor și păstor după care bătrânul ctitor sfârșește călătoria pământească, ca de atunci trupul său ostenit șade sub crucea de metal la Cimitirul Sudic, lângă biserica de acolo pe dreapta, din anul 1896, iar profesorul Caian referindu-se la refacerea sfântului lăcaș zice „... *a fost reparată și învelită cu tablă de fier, încât astăzi se află în stare bună*”⁵

De la hotărârea ce s-a luat de Episcopie în anul 1863 ca acest sfânt lăcaș să devină din fostă mănăstire de călugări în aceea de biserică.

Ostenelile preotului Oprea Ionescu sunt deosebit de importante pentru însăși existența acestui monument istoric, de aceea, zic, merită, din partea urmașilor recunoștință, pentru care eu, din anul 1954, l-am socotit al doilea ctitor vrednic de toată cinstirea și pomenirea cu evlavie la sfintele și dumnezeieștile slujbe.

Preotul Nicolae Atanasiu

A urmat vremea păstoririi preotului Nicolae Atanasiu, fratele episcopului Theodosie al Romanului, când se adaugă la zestrea bisericii

---

⁵ **Ibidem**, p.88

o sfântă Evanghelie având următoarea inscripție: „*Această evanghelie s-a legat și s-a îmbrăcat în argint prin stăruința preotului Nicolae Atanasiu*” De asemenea, s-au primit donații icoana Sf. Nicolae, patronul acestui sfânt lăcaș pe care stă scris: „*Elena Chesat și tot neamul lor, 1 aprilie 1905*”, instalată solid pe măsută special făcută; Icoana Mântuitorului unde sunt gravate cuvintele „*Elena și A.A.Chesat, 2 iunie 1906*”; Icoana Maicii Domnului unde sunt de asemenea următoarele cuvinte: „*Elena și A.A.Chesat, 10 iulie 1905*” ambele sunt montate în pilaștrii îngropați în zidurile bisericii. Toate trei sunt din argint marcat, fiecare de mărimea de 1,00/0,70 m. Aceste icoane de preț constituie o valoare importantă și ne mângâie faptul că ele înfrumusețază și împodobesc în chip deosebit sfântul lăcaș mărturisind interesul înaintașilor noștri pentru podoaba Casei Domnului.

Prin grija și interesul ce am depus avem în inventarul nostru, din perioada păstoririi preotului Nicolae Atanasiu, tabloul înrămat în care este imaginea amintirii prohodirii defunctei Ana Brendi care a locuit în apropierea bisericii, tablou – fotografie în care avem imaginea unui sobor de preoți din orașul Focșani așezați în jurul sicriului, în luna aprilie 1914.

Al treilea ctitor, profesorul preot Gheorghe Popescu

Cu anul 1916 iarăși s-au abătut vremuri grele, Primul Război Mondial. A căzut pradă și biserica Sf. Nicolae Vechi, dezvelită de tablă la acoperiș, ruinată la interior și la exterior, cu mobilierul distrus, cu clopotele prădate și transformată în grajd pentru caii trupelor germane de ocupație. În această situație biserica aștepta omul să-i vindece rănila, s-o împodobească, salvând-o de la distrugerea sigură.

Astfel, în anul 1925, tânărul preot Gheorghe Popescu, profesor la Liceul „Unirea” din localitate a fost numit cu îndatorirea specială să aducă această biserică în stare de funcționare. După un început de pregătire, trece în anul 1926 la acțiune, își pune tot interesul și așa sub directă sa conducere, cu o energie nativă și curaj rar întâlnite, într-o

vreme de mari lipsuri generale pricinuite de distrugerile războiului, când țara cu potențialele sale surse se frământa să iasă din sărăcie, orașul cu ruinele la tot pasul, cu mai toate gospodăriile în mari lipsuri se aflau într-o refacere și aducere la normal de la cel mai mărunț lucru până la construire de locuință, vijeliosul nostru preot izbutește ca, an de an, să adune sumele bănești trebuitoare activității planificate a anului respectiv, precum și donații materiale, odoare sacre și obiecte gospodărești, duse la bun sfârșit în toamna anului 1929, timp în care a antrenat în jurul lucrării un număr însemnat de donatori, între care nici într-un an n-a lipsit cu exemplul său personal, donând sume importante, reușind să realizeze toate lucrările înscrise în documentele restaurării.

Pentru acoperiș a folosit grinzi și așternuturi noi, peste care s-a aplicat tablă de fier. La exterior, tencuielile căzute au fost refăcute și astfel pereții zugrăviți. În interior, s-a instalat în pereți rețea electrică nouă, pentru prima dată în sfântul lăcaș și legătura la curentul electric al orașului.

Pregătind pereții pentru pictură a aplicat tencuielile la tot interiorul. În anii 1928 și 1929 a fost pictată întreaga biserică la interior, inclusiv altarul, minus pridvorul, în tehnica „tempera”, în stil realist⁶ de renumitul pictor al vremii, Oreste Cantini, cu toată cheltuiala lui, Mihail Pâcleanu, decedat chiar în vara anului 1929, fost diplomat al țării noastre în țările scandinave. S-a construit și sculptat frumoasa catapeteasmă din lemn de maistrul Simon și lustruită cu elah – metal oxidat, iar icoanele, bucată cu bucată, pictate tot de Oreste Cantini și montate în locurile lor, apoi catapeteasma a fost aplicată peste catapeteasma din zid a bisericii. În pridvor s-a montat la peretele de la răsărit pisania cu literele săpate pe placă de marmoră albă de maistrul Nicolae Colios, în mărime de 1,00/1,35 m⁷ S-au construit străni pentru arhieru, cântăreți și credincioși, artistic lucrate de maistrul Baltă,

⁶ pictorul zice în contract stil neo-bizantin

⁷ în prezenta lucrare, copie după pisanie, anexele

decedat în anul 1950. S-au construit uși masive lucrate în canate și tâblii, o pereche la intrarea în pridvor și o pereche la intrarea în biserică. S-a construit în pridvor pardoseală cu dale de preț ornate cu flori, iar în biserică o foarte frumoasă pardoseală cu parchet de calitate. S-au turnat două clopote, unul mic și unul mare „*cu cheltuiala Ecaterinei Neguț*”. La pridvor s-au închis și golurile din față, de-a dreapta și de-a stânga ușilor, cu ferestre foarte mari, precum și golurile de la pereții nord și sud, fiecare cu câte o fereastră, iar celelalte două goluri au fost zidite, ocrotindu-se pridvorul total de intemperii și adăpostirea celor ce vin la biserică.

S-a îmbogățit inventarul cu 30 icoane portative, zise praznicare, veșminte preotești și un număr mare de obiecte necesare bunului mers al bisericii, covoare, preșuri, scaune, ceas-pendulă și frumoasa dveră lucrată în paiete, donația Eugeniei Dr. Nicolae Iancu. S-a împrejmuit curtea bisericii cu stacheți de brad. S-au plantat pomi fructiferi etc.

După terminarea tuturor lucrărilor propuse și a înzestrării sfântului lăcaș și s-a făcut ceremonia inaugurării cu festivitatea sfințirii de către episcopul Lucian al Romanului, cu rânduielile prescrise la astfel de împrejurări pe ziua de duminică, 2 septembrie 1929, la care au participat însoțitorii oficiali ai Chiriarhului în frunte cu Consilierul – Referent Manoliu și diaconii rânduiți, iar din partea Protoieriei Circa I Focșani protoiereul Constantin Brăileanu și desigur preotul Gheorghe Popescu, parohul cel mult ostenitor, la care s-au adăugat un număr de sfințiți locali, conducători ai județului, ai Primăriei, ai armatei etc. și un foarte mare număr de credincioși.

Cu acest prilej s-a depus și zidit la sfânta masă a altarului un document scris cu litere desenate cu mult talent în această artă, document absolut necesar și îndătinat de veacuri și milenii, în care se descrie și amintește evenimentul petrecut, precum și un exemplar identic

dat în păstrarea mea pe care, la momentul potrivit, va fi încredințat și inventariat la biserică fiind cu semnături originare⁸

Salvarea acestui monument istoric de la ruină și parcă sortit distrugerii totale a avut un mare ecou în lumea creștin-ortodoxă, a așezămintelor istorice și de artă, a forurilor științifice, a organizațiilor administrative, a oamenilor de cultură. Restabilirea lui era întâiul efort mare întreprins de om după Primul Război Mondial în părțile noastre unde soarta țării era pusă în joc de inamicul hrăpăreț, chiar pe aceste locuri strămoșești, de milenii apărate de brațul înaintașilor noștri, iar eforturile depuse au fost excepționale într-o perioadă de lipsuri după primejdia prin care trecusem. Însuși președintele Comisiei Monumentelor Istorice, a venit și cercetat aspectele arhitectonice, ornamentațiile și pictura⁹.

Datorită strădaniei și zelului depus în restabilirea și salvarea bisericii Sf. Nicolae-Vechi l-am considerat al treilea ctitor și am socotit că i se cuvine să fie pomenit la sfințele slujbe după datina noastră ortodoxă ca o datorie sfântă ce trebuie să îndeplinim noi, urmașii și moștenitorii lucrărilor ce ne-au rămas de la el, a robului lui Dumnezeu, preotul Gheorghe, ctitor al sfânt lăcașului acestuia, care din anul 1972 odihnește în cripta familiei sale din Cimitirul Nordic – Obor din Focșani.

Personalități de seamă care au vizitat biserica

Personalități de seamă au vizitat acest monument dintre care avem știri despre următorii:

1. Academicianul Nicolae Iorga, profesor de istorie, savant de renume mondial, fost președinte al Comisiei Monumentelor Istorice.
2. Dr. Constantin Angelescu, ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor. *„Cu adâncă mulțumire am văzut cele ce s-au făcut la*

---

⁸ copie după acest document la Anexe

⁹ Nicolae Iorga

această sf.biserică. Cinste celor ce au pus munca și sufletul lor la înfrumusețarea acestui sf.lăcaș 30 septembrie 1934. Dr.Angelescu. Ministru Instrucțiunii”

3. Preot Ioan Mihălcescu, profesor și decan al Facultății de Teologie de la Universitatea din București, ajuns Mitropolit al Moldovei. *„Felicitările mele celor ce s-au străduit în minunata restaurare a acestui sfânt și dumnezeiesc lăcaș. Fie ca fapta lor să afle cât mai mulți următori 19.XII.1934. Preotul Mihălcescu, decanul Facultății de Teologie București”*
4. Preotul Valeriu Iordăchescu, profesor și decan al Facultății de Teologie de la Universitatea din Iași. *„Am vizitat azi 16 august 1935 biserica Sf.Nicolae –Vechi din Focșani și am admirat toată lucrarea interioară care dovedește că preotul s-a străduit pentru aducerea la bună stare, cu zel preoțesc, care-l cinstește ca preot. Pr.Valeriu Iordăchescu. Profesor teologie Chișinău”*
5. Preot Ioan Bucevschi, Consilier Referent, Episcopia Roman. *„Am inspectat azi, 25.03.1939 biserica sf.Nicolae-Vechi din Focșani și am rămas foarte mulțumit de cele constatate. Pr. Gh. Popescu Parohul acestei biserici muncește cu adevărată râvnă și dragoste în via Domnului. Consilier Referent Pr. Ioan Bucevschi”*
6. Profesor Lecca Morariu de la Universitatea din Cernăuți, Facultatea de Litere și Filozofie. *„Cu adâncă duioșie, aduc prinos de închinare din partea plaiurilor lui Ștefan Voievod, ctitor între ctitori, sfinții osârdii care ne-a mântuit acest minunat odor și vrednicie și a strămoșilor noștri dar și a tăriei românești de astăzi și de totdeauna Lecca Morariu. Prof. Univ. Cernăuți, Focșani, la 16 sept.1940”*

Descrierea arhitectonică

Acest monument istoric și sfânt lăcaș de închinare creștin-ortodox despre care D. F. Caian¹⁰ scrie „...deși este mai încăpătoare și mai luminoasă decât multe alte biserici”, este situat pe una dintre

---

¹⁰ D.F.Caian, op.cit., p.88

însemnatele artere de circulație ale orașului Focșani și anume pe strada Cotești nr.1 a cărui cap începe din Piața Unirii.

Planul treflat în cruce greacă se aseamănă minunat de bine cu planul bisericii episcopale Buzău, ctitoria voievodului Matei Basarab, anul 1640. Dacă privim la ambele planuri, puse alături, târziu sesizăm micile deosebiri mai ales că au aproape aceleași dimensiuni. Monumentul nostru ocupă o suprafață de 220 m.p. și are o lungime totală de 26,30 m, cu lățimea de 7,90 m, iar la absidele naosului este de 12,85 m. Materialele folosite la zidării sunt cărămida și mortarul. Zidurile inițiale ale monumentului de la anii 1696-1700 au o grosime impresionantă de 1,15 și 1,20 m, iar ale pridvorului de la aproximativ anii 1870 au 0,75 m. Această masivă lucrare a făcut ca sfântul lăcaș care a trecut în acești aproape 300 de ani de existență prin vreo 8-10 mișcări seismice să se mențină foarte bine.

În față, biserica lui Ștefu, este precedată de pridvorul larg ctitorit de Oprea Ionescu pe la anul 1870, care la interior măsoară 5,85 m pe 400 m și înălțimea de 4,40 m. Patru ferestre de câte 2,75 m pe 1,65 m luminează împreună cu ușile, în mod intens, tot interiorul, toate ferestrele fiind încadrate în ornamente de grosimea unei cărămizi, înalte până sus și late de 0,30 m, încolo tot alb și curat. În dreapta, o scară fixă camuflată cu balustradă urcă în pod la clopote. În exterior, pridvorul încadrat de semistâlpi din olane ornamentate cu terminație la capul de sus cu capiteluri ornamentate, iar sub cornișă un brâu din zimți pe cele trei laturi libere și dedesubt al doilea brâu de sub cel cu zimți cu ondulații. Deasupra, în triunghi, ochiul lui Dumnezeu.

Mergând de jur împrejurul masivei construcții a lui Ștefu ne atrage atenția soclul lat de 0,60 m și în grosime de 0,10 m care încinge toată lungimea bisericii. Nu știu dacă-i original acest soclu sau adăugat ulterior, iar zidurile înalte de la pământ până sub cornișă ating 6,50 m înălțime. Încolo totul este simplu, nici o ornamentație, cu excepția unui ancadrament de piatră, în mărime de 1,40 m pe 0,55 m cu ornamente frumos săpate ne arată locul vechilor ferestre, care locuri nu mai

corespund celor actuale. Ferestrele din vremea lui Oprea Ionescu erau de 1,60 pe 0,80 m. Forma altarului pe dinafară este semicirculară, fiind totul simplu cu o singură fereastră la răsărit egală cu toate ferestrele bisericii, iar la proscomidie și diaconie fiecare cu câte un ochi de geam. Ferestrele laterale, câte două la fiecare absidă și câte una la pronaos. Sunt total deosebite ca mărime, număr și poziție față de vechile ferestre precum ne arată ancadramentul despre care am relatat mai sus. Acoperișul e simplu, obișnuit, din mijlocul căruia se înalță cupola mare, iar pe nartex cupola mică, a clopotelor. Amândouă au pe dinafară forma octogonală. Tot învelișul este din tablă galvanizată, pe cupole, deasupra lor, tabla e solzită. În vârful ambelor turle stau înfipte câte o cruce de fier.

Interiorul

Intrarea se face prin fața pridvorului. La intrare, întâmpinăm ușa în două canaturi și cu tăblii, solid lucrată și frumoasă, cu înălțimea de 2,35 m și ambele părți în lățime de 1,60 m. Traversând pridvorul, pătrunderea în biserică se face tot prin ușă dublă, ca și la intrarea din afară, identic construită ca mărime, înălțime și foarte solidă, cu incuietori bune, care, în mai multe rânduri ne-au izbăvit de tâlharii ce au mutilat ușa afară s-o poată deschide. Pătrunzând în interiorul bisericii constatăm de îndată că cele trei părți componente ale sfântului lăcaș sunt despărțite în obișnuitele părți ale artei bizantine: pronaos, naos și altar, parcă ne aflăm în epoca respectivă. Lungimea pronaosului este de 5,95 m, iar lățimea de 5,60 m. Lumina pătrunde printr-o fereastră din dreapta și pe una din stânga. Bolta semisferică e foarte solid construită și niciodată nu ne-a îngrijorat vreo fisură. Separarea pronaosului de naos se face printre stâlpii îngropați în zidurile din dreapta și din stânga, fapt ce nu stingherește pe nimeni. Stâlpii sunt înalți de 5,20 m, iar proeminența lor în afara zidurilor este de 0,80 m pe o lățime de 1,15 m. Din pronaos putem pași în voie în naosul lung de 5,30 m și lat de 2,50 m, care mărește suprafața acestei încăperi, după care se adaugă și

cele două abside laterale fiecare în adâncime de 2,40 m care primesc lumină prin câte două ferestre fiecare. În mijlocul naosului se deschide măreț cupola centrală construită din lemn și tencuită cu mortar, pictată în întregime cu Pantocreatorul în bolta ei. Cupola este de formă rotundă la interior spre deosebirea ei la exterior în octagonal. Turla primește lumină prin patru ferestre. Înălțimea până la bolta cupolei este de aproximativ 8 m. Pronaosul, naosul și altarul au pardoseală din scânduri de brad, iar cea din pridvor din dale fin lucrate și ornate cu flori. Intrarea din naos în altar se face prin două uși laterale catapetesmei din zid original peste care este aplicată o catapeteasmă din lemn aplicată la rândul-i de la marea renovare generală între anii 1926-1929. Încăperea sfântului altar este compusă dintr-o absidă semicirculară la interior cu un diametru de 5,40 m, boltită în sfert de sferă sprijinită pe peretele de nord și cel de sud, iar în adâncime este de 3,40 m. Două lucruri merită să fie luate în seamă, cele două nișe ca și la Cozia și Dealu pe care desigur, ctitorul nostru le-a apreciat și le-a adoptat și la mănăstirea sa. Nu sunt prea încăpătoare, dar totuși foarte necesare încât rostul lor și-l îndeplinesc cu prisosință; cea nordică pentru lucrul proscomidiei are un rol liturgic însemnat în cadrul săvârșirii sfintei Liturghii, iar cea sudică, tot foarte utilă seveciului, la gospodărirea obiectelor de cult ce trebuie, în timpul desfășurării sfintelor slujbe, administrate permanent în mod discret și cu multă delicatețe.

Sculptura, decorația interioară

Precum am amintit atât la exterior cât și la interiorul nartexului am descris puținele decorații, sculpturi și ornamentații. În interiorul bisericii ni se bucură mult ochiul la vederea în naos a strănii arhieresti, frumos și cu talent sculptată, iar deasupra mitra și crucea. Strămile cântăreților din cele două abside sunt solide, netede și practic foarte bine echilibrate, nu prezintă nici o decorație; în schimb cele 26 de străni pentru credincioși, construite din lemn de stejar, chibzuit proiectate, sunt cu mult interes și gust artistic sculptate, fiind o podoabă a bisericii

noastre pentru care mulți dintre preoții din diferite parohii, adesea însoțiți de credincioși au venit și au luat model pentru bisericile lor. La catapeteasmă icoanele sunt plasate după rânduială printre stâlpii de lemn împodobiți cu volute și capiteluri. Pictura murală a lui Oreste Cantini din anii 1928-1929 s-a acoperit total de fum și s-a degradat odată cu eroziunea produsă de egrasie. În altar se mai menține încă ceva mai bine, în general, dar nefiind o lucrare de calitate, nici ca tehnică, nici ca artă, urmează ca pe un viitor foarte apropiat să se procedeze la o nouă pictură de calitate. Când Nicolae Iorga a văzut biserica, și cercetând pictura, a întrebat sarcastic: „*Cine a făcut mazăgălitura aceasta ?*”

Rolul mănăstirii lui Ștefu

În Țările Române, mănăstirile au avut rol de educație creștină – ortodoxă, de îndrumare moral – socială, de călăuzire spre mântuire, de cultură, de menținerea limbii și naționalității române. Trebuie să ne transportăm în epocă pentru a înțelege stările din vremea zidirii și apoi existenței mănăstirii că veacuri de mai înainte și după concepția și practica timpului, conjugate cu rolul fanarioților care sub protecția și jugul pus de otomani peste noi, foloseau mănăstirile ca mijloc de acumulare de bogății ce le transportau peste hotare și-și făceau interesele la „Poartă” Instinctiv poporul nostru se apăra pe cât putea și lupta ca să salveze bunurile națiunii. Mănăstirea Sf.Nicolae a avut, de la început, acest rol, de apărare. Din puținele cuvinte ce mărturisește în testamentul său, ctitorul Ștefu, comandant de cazaci, căsătorit cu nepoata voievodului Constantin Vodă al Moldovei, era bărbat plin de vigoare, dispunând de mult prestigiu, de care se bucura în societatea vremii sale, plin de calități, nu pregeta a se împotrivi celor de căutau să subjuge ctitoriile sale, opunându-se cu multă îndârjire a reușit să-și mențină independența, iar el cu satisfacție să poată să scrie „...*că am dat și acolo ca să potolesc zavistia*”¹¹

---

¹¹ D.F.Caian, *op.cit.*, testamentul ctitorului, p.85-86

Pe cât se pare – pe lângă alte tendințe – ctitorul a clădit acest ansamblu mănăstiresc să egaleze și chiar să întrecă vecina sa așezată numai la 200 de metri depărtare de a sa, mănăstirea Sf. Ioan, care numai în patruzeci de ani de la înființare se dezvoltase cu un renume și un prestigiu de toată lauda până la mari depărtări de Focșani, fapt la care vroia să ajungă și ctitorul nostru, înrudit cu domnul țării, și el cu mănăstire bogată, cu obște monarhială numeroasă, cu demnități de mare cinste și de mari puteri politice administrative, militare și de justiție era omul de care toată lumea depindea; și cei mari și cei modești aveau nevoie de cuvântul lui, de hotărârile lui.

În mănăstirile noastre românești cu obștii mari, cu sute de viețuitori, se copiau manuscrise, se dezvolta arta miniaturistică, se pictau icoane, se făceau cusături și broderii artistice, se traduceau opere filocalice și paterice, se școlarizau copii. Într-o obște de 100 - 150 de viețuitori totdeauna se evidențiau talente de la care ni s-a păstrat opere ce ne uimesc pe noi, cei de azi, care le apreciem talentul și răbdarea cu care s-au ostenit zi și noapte. Obștea Sfântului Nicolae, înființată aici, credem că n-a fost lipsită de talente și valori care, însă, datorită vicisitudinilor ce au dat peste oameni și locuri ne-au răpit bucuria de a admira ostenele viețuitorilor de aici.

Iată cum glăsuiesc însemnările de acum aproape 200 de ani: la 2 iulie 1796 focșănenii n-aveau dascăl (învățător) și se adresează stăpânirii să le rânduiască dascăl românesc, cu leafă de la Epitropia Obștească. El a fost găsit în persoana preotului Iacov de la Sf.Nicolae „*dascăl cu învățătură și condei bun*” plătit cu 10 taleri pe lună „*spre învățătura copiilor orașenilor de acolo și a împrejurărilor*”. Școala avea o Epitropie formată din polcovnicul (colonelul) Ioan Partiescu și Ioan Ceaușu – Copcea care erau „*purtători de grijă ai școlii*”. Ei trebuiau, în primul rând, să asigure salariul dascălului, 10 taleri lunar ce urmau să-i

incaseze de la egumenul (starețul) mănăstirii Sf. Ioan, căruia i se pusese îndatorirea să țină „școala nelipsit”¹²

Ce desprindem din această știre? Mai întâi că ne găsim exact la 100 de ani de la începerea lucrărilor de construcții la ansamblul mănăstirii, iar noi știm că, nouă ani înainte, urmașii ctitorului ...*încredințează 600 lei arhimandritului Irimia de la mănăstirea Râmnicu-Sărat să dreagă chiliile că era stricate și că biserica era stricată și pustie*¹³, dar arhimandritul Irimia n-a făcut reparații și banii au luat alt rost. De notat că mănăstirea de la Râmnicu Sărat era închinată, iar arhimandritul, chiar fanariot sau slugarnic, urmărea ca mănăstirea lui Ștefu să moară pentru că vajnicul său ctitor n-a vrut s-o „închine”, iar acum ei se răzbunau. Țin să mai precizez că „închinarea” se făcea prin presiunea mănăstirii de la Râmnicu Sărat. Deși trecuseră 50 de ani, acolo nu se uitase rezistența lui Ștefu. În lumina acestor precizări, acum, înțelegem stările politico-bisericești ale acelor ani grei și de apăsare peste sfintele noastre mănăstiri, ca acum, după nouă ani de la irosirea celor 600 lei, avem știre că se găsea la Sf. Nicolae cuviosul Iacob „*dascăl cu învățătură și condei bun*” care nu se îndura să lase chilioara lui de lângă biserică. Desigur, tot ansamblul era în ruină cu biserica lui, totuși, unii dintre vechii călugări se mai gospodăreau, mai reparau câte o chilie și pe la biserică puțină ordine pentru slujbele din sărbători și duminici, și în chipul acesta a mai dăinuit acest provizorat până la anul 1854 când un mare incendiu a cuprins târgul și toată rămășița mănăstirească. Au rămas numai zidurile masive ale sfântului lăcaș, goale, descoperite, fără clopotniță, fără nici o chilie, fără nici un monah până în anii 1863, când preotul Oprea Ionescu este rânduit să se ocupe cu renovarea bisericii și s-o folosească ca biserică de mir.

Ce mai desprindem din documentul nostru? Că „*dascălul cu învățătură și condei bun*” să fie angajat „*spre învățătură copiilor*”

---

¹² Revista „Glasul bisericii” nr.3-4 din 1970, p.333

¹³ D. F. Caian, *op.cit.*, Anexe, p.89

orășenilor și a împrejurașilor” Ce mai aflăm? că „*focșănenii se adresează stăpânirii să le rânduiască dascăl (învățător) românesc*” deci strămoșii noștri de acum 200 de ani erau interesați de învățătura românească, nu așa, oricum sau chiar străină de românitătea și ortodoxia noastră. Ce mai aflăm ? că există o școală, adică un local de școală, că acest local avea administratori în sarcina cărora cădea obligația să fie „*purtători de grijă ai școlii*”, că starețului de la mănăstirea Sf.Ioan i se pusese îndatorirea să țină „*școala nelipsit*” adică cu înmânarea sumelor de bani către administrația școlii în mod regulat.

Într-o perioadă scurtă de existență a ctitoriei căpitanului de cazaci, perioadă care a coincis cu începutul domniilor fanariote când birurile asupra poporului s-au mărit, la care se adaugă faptul că n-a vrut ctitorul să-și închine dania sa, constatăm că numai după 50 de ani toată strădania sa de aici era în ruină și dezastru, că din bogățiile și dotările acordate, noi, astăzi, apreciem că la 100, 120, 150 de ani pieriseră 99%, iar după toate acestea, adică 1% zidurile ruinate ale bisericii să fie puse în stare de sfânt lăcaș pe care-l ocrotim și noi astăzi, îl îngrijim, iar clopotele din a treia sau a patra generație să cheme credincioșii la rugăciune și sfințire, dar să știe fiecare dintre noi că aceste ziduri de care ne folosim vor împlini, peste scurt timp, venerabila vârstă de 300 de ani, și datorită purtării de grijă pe viitor vor dăinui fiindu-le de folos generațiilor următoare spre slava lui Dumnezeu și spre pomenirea ctitorilor care ni le-au lăsat și ctitorilor care și le-au renovat în curgerea veacurilor ce au urmat.

Am desprins din negura vremurilor puținul ce l-am arătat aici, care puțin, face parte dintr-un total pe care nu-l avem pentru că l-au mistuit anii și l-au acoperit veacurile pentru totdeauna de ochii noștri dar nu și de ochii și atotștiința lui Dumnezeu, total ce stă întreg spre slava ctitorilor, donatorilor și ostenitorilor care au iubit acest colț de rugăciune și care și-a îndeplinit rolul său pe pământ, dar și scris în ceruri pentru vecii vecilor.